

Šiame numery

Trisdešimt tremties metų.
 Gražinkime poeziją į gyvenimą.
 Kultūrinės spaudos indeksų
 reikalui.
 Kančia ir džiaugsmas
 Jono Aisčio kūryboje.
 Iš Jono Aisčio poezijos.
 Teatriniai laiskai iš Europos.
 Pokalbis su Roosevelt
 universiteto prezidentu.
 Eglės Juodvalkytės humoreska.

GRAŽINKIME POEZIJĄ Į GYVENIMĄ

Leonardo Andriekaus, Lietuvių rašytojų draugijos pirmininko, žodis "Poezijos pavasario Chicagoje" proga Jaunimo centro kavinėje š. m. birželio mėn. 1 dieną

Malonūs Poetai ir Poezijos
 Bičiuliai,

Man yra miela sveikinti Jus
 šią kilnią dieną ir pabendrauti
 džiaugsmu bei mintimis.
 "Poezijos pavasario Chicagoje"
 šventė — visai naujas įvykis mū-
 sų buity. Kultūros kongresuose ir
 simpoziumuose mes esame igu-
 dę pagerbti literatūrą apskritai.
 Reti taipgi pas mus ir vienos po-
 ezijos rečitaliai. Nūnai gi net ke-
 lios dienos aukojamos poezijai
 bei poetams. Argi tai nebrangu
 mums, kurie poeziją laikome sa-
 vo motina ir žodinės estetikos ka-
 ralienė!

Be to, dar aplink pavasarį.
 Pavasaris gamtoje ir žmoguje,
 primenas mums didį įvykį —
 Maironio pavasarišką giesmę. At-
 siminkime čia, kad prieš 80 me-
 tų galingai pragydo tas garbin-
 gas Lietuvos dainius ir savo rink-
 tine "Pavasario balsai" pėvėre
 tautos širdį. Tai naujosios mūsų
 poezijos ankstyviausioji lakštin-
 gala, savo daina prikėlus ir šim-
 tus poetų.

Maironio "Pavasario balsai",
 suaidėję praėjusioje gadynėje bei
 sujūdinę Lietuvą, tegul liudija,
 jog ne be reikalo surengta ir ši
 Poezijos šventė Chicagoje. Žodi-
 nės kūrybos jėga bei grožį turi
 pajusti lietuvius ne vien senovėje,
 bet ir dabarty. Tad garbė tam
 jaunimui, kuris išjudino mus,
 gal jau kiek nusivylusius poezijos
 vaidmeniu emigracijoje, kai net
 Maironio ir kitų poetų giesmę til-
 do Amerikos įmonių bei linksmy-
 bių triukšmas.

Poezijos palaima

Poezija yra paslaptingas žmo-
 gaus sielos suvaidinimas. Žemiš-
 koje buity sielos dažniausiai lie-
 ka uždaros. Žvelgiant į bilijoni-
 nes žmonių mases, tikri poeti-
 niai prasiveržimai, atrodo, rete-
 nybė. Bet vis dėlto, išmušus Die-
 vo valandai, užgimsta žmonės,
 kurie nuostabiai atskleidžia
 dailėje spalvomis, muzikoje —
 garsais, poezijoje — estetinio žo-
 džio triumfą.

Kodėl atskleidžia menininko
 siela kūrybai, čia būtų per keblu
 gvilďinti. Verčiau apžvelkime
 poezijos palaimą įtaką žmonijai
 bei jos problemas mūsų buity,
 kurių gvilďymas, žinoma, čia ne-
 beais išskirti poeziją liečiančių
 teigiamybių. Tai būtų jau atskira
 tema.

Brangieji, jeigu poezija neteik-
 ti labo, tautos nebūtų uždėjusios
 laurų ant Homero, Virgilijaus,
 Dantės ir kitų poetų galvos. Be
 poezijos rūškana atrodytų mūsų
 planetos su amžinais karais, kie-
 tom grumtynėm už būvį ir fizi-
 nišiais bei dvasiniais minusais. To-
 kio atšiauraus likimo rankose
 nieko išganingesnio nesuvokė
 žmogus, kaip dainuoti ir klausy-
 tis kito dainos.

Kylant aukštyn kultūroje, po-
 ezija net gavo viršų, tapdama ki-
 to meno formų žvaigžde. Niekad
 to neišreikšti spalvomis ar instru-
 mentiniais skambesiais, ką gali
 išreikšti politiniu žodžiu. Juo ne-

Maironis (1862-1932)

Raižinys Prano Lapės

vien atskleidžiami nauji buities
 atžvilgiai, bet išskeliami ir slėpi-
 ningi sielos lobiai.

Savoj literatūroje mes visu-
 met liksime nustebinti Bernardo
 Brazdžionio grandioziniais vaiz-
 dais, kurie tikrovę paverčia poeti-
 ne drama, ir Jono Aisčio subti-
 liaisiais sielos niuansais, kurie at-
 veda mus prie pat jausinimo
 kraštutinumo ribos. Toliau ženg-
 ti nebesaugu, gali nupulti į ne-
 aprėpiamumo beūgnę.

Didieji talentai literatūroje
 kartais pasiekia tokio gilaus min-
 ties, jausmo, vaizdo ir logikos ra-
 finuotumo, jog aiškiai priartėja
 prie amžinojo Kūrėjo. Padėkime
 ant svarstyklių poeziją, kurią per
 tūkstančius metų sukūrė žmogus,
 ir brangiuosius akmenis — dei-
 mantus, rubinus, emeraldus, sa-
 firus — ir žiūrėkime, kas nusvers.
 Aišku, medžiaga turės užleisti
 vietą dvasiai, kuri žodyje stebuk-
 lingiau žėri, negu pasakiškieji
 mineralai.

Jacques Maritainas yra pažy-
 mėjęs, jog, išskyrus šventąjį, nie-
 kas kitas taip tiesiogiai nesusi-
 liečia su nematomuoju pasauliu,
 kaip poetas. Tas pats Maritainas
 apie poezijos palaimą gį šitaip
 byloja: "Nors savyje menas bei

poezija negali suteikti mums am-
 žinojo gyvenimo, tačiau žmoni-
 jai tai labiau reikalinga už duo-
 ną, nes maitina dvasią".

Ir čia vėl miela grįžti į save.
 Maironio poezija anuomet lietu-
 vių tautai iš tiesų bene buvo rei-
 kalingesnė už duoną. Ties "Pa-
 vasario balsai" juk pamaitino
 mūsų žmones, išalkusius laisvės,
 tiesos ir gėrio. Toli gražu, neuž-
 teko, kad "Basanavičius "Aušroj",
 Kudirka "Varpe", Vaižgantas
 "Apžvalgoj" retoriškai sušuktų:
 "Pabuskite, broliai, ir nusimeskite
 iš pilnos širdies užtrauktų:

Kur šiandieną jinai?
 Miega jos milžinai;
 Po žemių jų ilsis krūtinė!
 Kai po audrų didžiū
 Kad ant marių plačių
 Užmiega vilnis paskutinė.

Ir nepriklausomybės metais
 neužteko pakelti žemės ūkio, iš-
 dalinant dvarus — atsikėlusiai
 tautai reikėjo Putino, Kiršos,
 Binkio, Sruogos, Santvaro, Bra-
 zdžionio, Aisčio ir kitų poezijos.
 Be jos nebūtų kultūriškai subren-
 dęs jaunimas ir pasirušęs atei-
 nantiems bandymams. Pagaliau

ra taipgi ir literatūrinis kūrinys?
 Kažin, ar kada pasiseks kam pra-
 lenkti Jobo knygos dramaturgą,
 Giesmių giesmės lyriką ir Dievo
 šauklius Izaiją, Jeremiją, Eza-
 kielį su jų pranašingomis poeti-
 nėmis vizijomis. Arba vėl, kas iš
 mirtingųjų gali sukurti siurrealis-
 tiškesnį vaikalą, kaip Šv. Jono
 "Paslaptingasis Apreiškimas"?
 Apgailėtina tik, kad lig šiol vis
 neišdrįstama aiškiai pasakyti,
 jog Kristus savo plotnėj yra iš-
 kiliausias žmonių giminės poetas.
 Ką jisai evangelijoje skelbė apie
 dangų ir žemę — tai dieviškai
 amžina poezija.

Poezijos tragedija

Bet iš kitos pusės, nemažiau
 apgailėtina, kad didžioji žmoni-
 jos dalis apie poetinę kūrybą vi-
 siškai nieko nežino, ja nesidomi,
 ja negyvena... Patsai jos vardas
 milijonams reiškia nesamone ir
 net pamiršimą. Toji žmonijos da-
 lis gi, kuri apie poeziją šį tą žino,
 mokyklose buvo su ja tik pavir-
 šutiniai supažindinta, bet ne-
 įkvėpta ir neuždegta.

Seniau, norint pagydyti ligas,
 ligoniams buvo nuleidinėjamas
 kraujas, kuris kaip tik labiausiai
 reikalingas sutrikusiam organiz-
 mui atstatyti. Panaši klaida daro-
 ma ir visuomenėje, ypač moder-
 niojoje, kai nuo jos atplėšiamas
 žodinis menas ir su didžiausiu
 entuziazmu pakišama medžiaga.

Vaisiai baisūs. Sujaukiamos
 vertybės ir iškreipiamos net so-
 cialinė tvarka. Mūsų epochoj
 medžiagai teikiama aiški pirmė-
 nybė prieš dvasią. Beveik visa
 žmogaus energija išsėmiama ko-
 mercialinei produkcijai, karinėms
 lenktynėms ir net masinėms žu-
 dynėms. Atrodytų, jog poetinė
 kūryba, ta visų menų karalienė,
 jau visiškai nuvainikuota ir iš-
 gauta iš gyvenimo.

Juk ir tarp mūsų, praileidusioje
 tremty, kasmet vis dažnesni pa-
 sėgirsta balsai: "Aš nesuaprantu
 poezijos". Tokių asmenų, aišku,
 jau negaivins žodinės kūrybos
 palaima. Ypač gi grauodu, kad
 mūsų poezija beveik nepasie-
 kia geroką dalį mūsų jaunimo dėl
 jo ribotumo lietuvių kalboj.

Apie naują mūsų poetų prie-
 auglį iš čia gimusio atžalyno ne
 vienam gal net per drąsu pasva-
 joti. Šimtmetinėje lietuviškos
 emigracijos eigoj panašaus ste-
 buklo dar nėra buvę. Bet gal jis
 įvyko kaip tik šioje poezijos šven-
 tėje, kai matome tiek daug po-
 eziją skaitančių ir jos besiklau-
 sančių jaunimo. Tiesa, kad sveti-
 ma dirva rašytinei mūsų poezi-
 jai čia nėra labai derli. Ir daug
 kur nėra taip gerai kaip Chica-
 goje. Visu plociu žvalgantis, ga-
 lima matyti, jog pastaraisiais de-
 šimtmečiais mūsų čionykštės po-
 ezijos padėtis vis labiau ir labiau
 blogėja, nors netrūksta tvirtų
 poetų ir pastangų poeziją gelbė-
 ti literatūros vakarais, šventėm,
 premijom, pamokom ir kitais bū-
 dais.

(Nukelta į 2 psl.)

Kertinė paraštė

TRISDEŠIMT TREMTIES METŲ

Prieš 30 metų daugeliui lie-
 tuvių reikėjo apsispręsti — likti
 Lietuvoj ir rizikuoti trėmimu į
 Sibiro taigas ar bėgti į Vakarus
 per Vokietiją. Apsisprendimas
 buvo nelengvas, nes buvo gaila
 palikti tėvynę ir buvo baisu vyk-
 ti į Vokietiją, numatant kas lau-
 kia. Vis dėlto apie 60 tūkstančių
 lietuvių pajudėjo į Vakarus —
 traukiniais, sunkvežimiais, ark-
 liais, dviračiais ir net pėsti. Iš
 pabėgusių nukentėjo palyginti
 nedaug kas. Ačiū Dievui, nebu-
 vo nepakeliamo vargo ir Vokietij-
 joj, o juo labiau persikėlus iš jos
 į Ameriką bei kitus kraštus. Ir ne-
 pamatėm, kaip nuo anos liūdno
 vasaros praėjo jau 30 metų.

Daugelis jau, tur būt, ir užmir-
 šom anas pirmąsias baimės ir
 netikrumo dienas ir džiaugiamės
 įsikūrę svetimuose kraštuose ge-
 riaui, negu daugelis vietinių gy-
 ventojų. Daugelis jau esame taip
 patenkinti nauja vieta, kad ne-
 benorime ir vadintis tremtiniais
 ar pabėgėliais, o tik išeiviais, t. y.,
 anot Maceinos, duoneliautojais,
 kaip ir senieji emigrantai. Esame
 taip patenkinti nauju gyvenimu,
 kad net neprisimename ir šios
 nepaprastos sukaiktės. Bent ra-
 šančiam neteko mūsų spaudoje
 pastebėti, kad apie tai būtų kas
 rašoma ar siūloma kaip nors tą
 sukaiktį paminėti.

Nesu tuščių minėjimų mėgė-
 jas. Bet vis dėlto ar nevertėtų ties-
 ta sukaiktimi visiems susimąstyti
 ir pagalvoti, ar esame pakanka-
 mai atsitaisę palikta tėvynei ir
 tautiečiams, kurie kur kas dau-
 giau už mus vargo ir kentėjo, pa-
 silikę tėvynėje. O tikintiesiems
 ar nevertėtų specialiu būdu pa-
 dėkoti Dievui už ypatingą globą
 bei apsaugą klajonių metu. Ar
 nevertėtų ta proga specialiu bū-
 du pasimelsti už tėvynę ir už
 kenčiančius bei persekiojamus dėl
 tikėjimo ir sąžinės laisvės.

A. J-is

Kančia ir džiaugsmas Jono Aisčio kūryboje

BRONIUS KRIVICKAS

Redakcijos pastaba. Š. m. birželio 13 d. suėjo vieneri metai nuo poeto Jono Aisčio mirties. Jis mirė Washington, ten ir palaidotas. Mėnėdami mirties metines, persispausdinam mažai kieno skaitytą, okupacijos sąlygose paskelbtą, Jono Aisčio kūrybą nagrinėjantį straipsnį. Jis buvo spausdintas 1944 metais Kaune leisto žurnalo "Kūryba" kovo mėn. numerio. Žurnalą redagavo Juozas Keluotis. Straipsnį "Kančia ir džiaugsmas J. Aisčio-Aleksandrisko kūryboje" ten buvo parašęs Vilniaus universiteto studentas Bronius Krivickas, vienas iš būsimos žemėninkų kartos bičiulių ir bendramyšių, gabus kritikas, dramaturgas, novelistas, satiristas, prof. Vincas Mykolas-Putnys nužūrėtas profesūrai savo vietoje. Deja, Bronius Krivickas pokario metų laisvės kovose žuvo partizano mirtimi Lietuvoje.

Visas Jono Aisčio-Aleksandrisko pasaulėvaizdis yra labai tragiškas. Jo troškimas pabėgti iš slepiančios ir nuobodžios kasdieninės realybės į ilgesio atvertą svajonių ir pasakos pasaulį baigiasi susikurtųjų iliuzijų sudužimu. Ieškojimas gyvenimo prasmės kūryboje baigiasi nusivylimu savo poetine galia ir skaitančiaja visuomene. Troškimas išpėti didžiulius būties klausimus baigiasi drebejimu prieš nežinią ir naktį.

Natūralu, kad dėl šito nuolatino nusivylimo neatskiriama poeto palydovė tampa kančia. Ir tai nėra tos rūšies kančia, kuri

žmogų ištinka dėl tokios ar kitokios aiškiai nusakomos priežasties, tačiau bendrai visas realybės netobulumas ir pasaulio bei žmogaus egzistencijos tragiškumas yra gilioji tos kančios priežastis. Ir šioji kančia poeto yra taip stipriai pajusta, kad jis įžiūri ją ne tik savo būtybėje, — visoje pasaulio buityje, pačioje jos gelmėse jis regi ją glūdint, tartum, ta kančia būtų koks pirmapradis visos būties principas. Tai matyti iš eilėraščių *Septintos psalmės*. Ten pasakojama, kad kažkoks visuotinas skausmas, kurį autorius vadina "septyniais sopuliais, septyniom psalmėm" glūdi ne tik poeto širdyje, bet ir saulėj tyvro, kaip aštrus kalavijas, ir mirga pačioje jūrų marių gelmėse.

Šitoks skausmingas visos būties pergyvenimas, kuris ypač buvo išbujojęs romantizmo metu, vadinasi *Weltsehmerz*. Mūsų literatūroje jis tik vieno Aisčio poezijoje ir tėra taip galingai pasireiškęs.

Nuolatine kančia išvargina ir savotiškai atbukina kenčiančiojo siela. Jis pradeda bodėtis visu gyvenimu, visa skausmą nešančiaja buitimi. Juo labiau, kad tam tikrais momentais ji aplankiusios svajonių ir pasakų vizijos jam parodo kitoki žavingesnį ir gražesnį pasaulį. Tačiau to idealinio pasaulio iliuzijos beregint dūžta, ir poetas, jų netekęs, dar aščiau pajunta visą realybės netobulumą ir kančią. Po aukštųjų akimirkų,

kada jis įtiki žaviomis iliuzijomis, kasdienybė nebeturi skonio.

Todėl poetą ima kankinti ypatingas bodėjimasis gyvenimu. Tos rūšies kančia dažnai sutinkama romantikų ir dekadensio poezijoje ir vadinama *spleen'u* arba *ennui*. Leopardi šitaip pasakoja apie tą pergyvenimą: "Paprastas nuobodulys yra tik neturėjimas ką veikti, arba, geriau pasakius, dykinėjimas, bet ne *ennui*. *Ennui* pažįsta tik tie, kurių dvasia turi didelę jėgą. Kuo galingesnė žmogaus dvasia, tuo stipresnis, skaudesnis ir baisnis yra *ennui*". Ir tas pats Leopardi kitot vietoj pasakoja, kodėl gimsta šitas *ennui*: "Genijus bodisi, nes jo siela perdaug didelė šitai buičiai".

Reiškia, mažos sielos šito jausmo negali pergyventi iš viso, o jei gali, tai daug mažesniu mastu, nes iš tikrųjų tik genijaus fantazijoje visu didingumu tegali sušvisti vizijos kitokio, žavingo, idealinio pasaulio, kuris turėtų būti tikroji grožio ir gėrio, ir tiesos trokštančios jo sielos buveinė. Ir todėl tik genijus visu pilnumu tegali jausti kančią dėl šitų vizijų nesirealizavimo skurdžioje ir banalioje kasdienybėje. Ir tik genijus visu baisumu tegali pergyventi nusivylimą realioju gyvenimu ir nuobodulį ir to nuobodulio pagimdytą dvasios nuovargį ir abejingumą.

Kaip *weltsehmerz*as, taip ir *spleen*as niekur taip stipriai mū-

Jonas Aistis paskutinį savo gyvenimo pavasarį 1973 m.

Iš Jono Aisčio poezijos

PAZIURĖKIT

Pažiūrėkit, mieli broliai, *į supiltus
Kritusių sukilėlių kapus,
Kur jie savo kūnais grindė tiltus,
Versdami gyvenimo sukrutintus lapus...*

Pažiūrėkit, mieli broliai, *į tremtinių
Eisenas per tundras ir stepes —
Mylimos ir nelaimingosios tėvynės
Gyvų širdį sopulingai gnaužiančias reples.*

Pažiūrėkit, mieli broliai, jos sodybų,
Ugnimi sulygintų ten su žeme, —
Vis tai ji ir vis ant kryžiaus medžio kybo
Darganų ir vėtrų šturpulingam užtime.

Pažiūrėkit, mieli broliai, jos gaėjumo,
Trykstančio iš mėlynų akių,
Jos kančių, jos sielvarto ir jos liūdnumo
Dėl vis dūžtančių svajonių jos lakų.

Pažiūrėkit, mieli broliai, ir tikėkit
Jos krūtinėj rusinčia svaja.
Pažiūrėkit, mieli broliai, pažiūrėkit
Ir tikėkit, ir tikėkit amžinai su ja!

TARTUM PERLŲ NARAI

Tartum perlų narai, kurie neria į mirtį,
Į aklašias gelmes, iš jėgų išmušti
Ir visai nukamuoti, išnirę tušti,
Atsikvėpusys leidžias į gelmę purtę
Ir vėl pirštais nuogais begraibydami šlykštų
Ir praskydusį dumblą komuojas tenai,
Kol jų rankose perlas sušvyti žvainai,
Kad ant kaklo kažkam žėrėjimais trykštų...

Lygiai tu nuolatos vis ogioj kasdienybėj,
Vis skurde ir menkystėj rausies ir kenti,
Kad pasauliai kažkam neregėti, šventi
Išsinerių iš purvo troškimų didybėn
Ir nuskaidrintų buitį už saulę šviesian,
Bet, kaip naras, tu ieškai to džiaugsmo ne sau!

VAKARO TYLA

Ram, tik epušės visi lapeliai
Staiga pakyla ir smagiai
Plasnodami vėl nutupia negalioj,
Lyg pririšti drugiai...

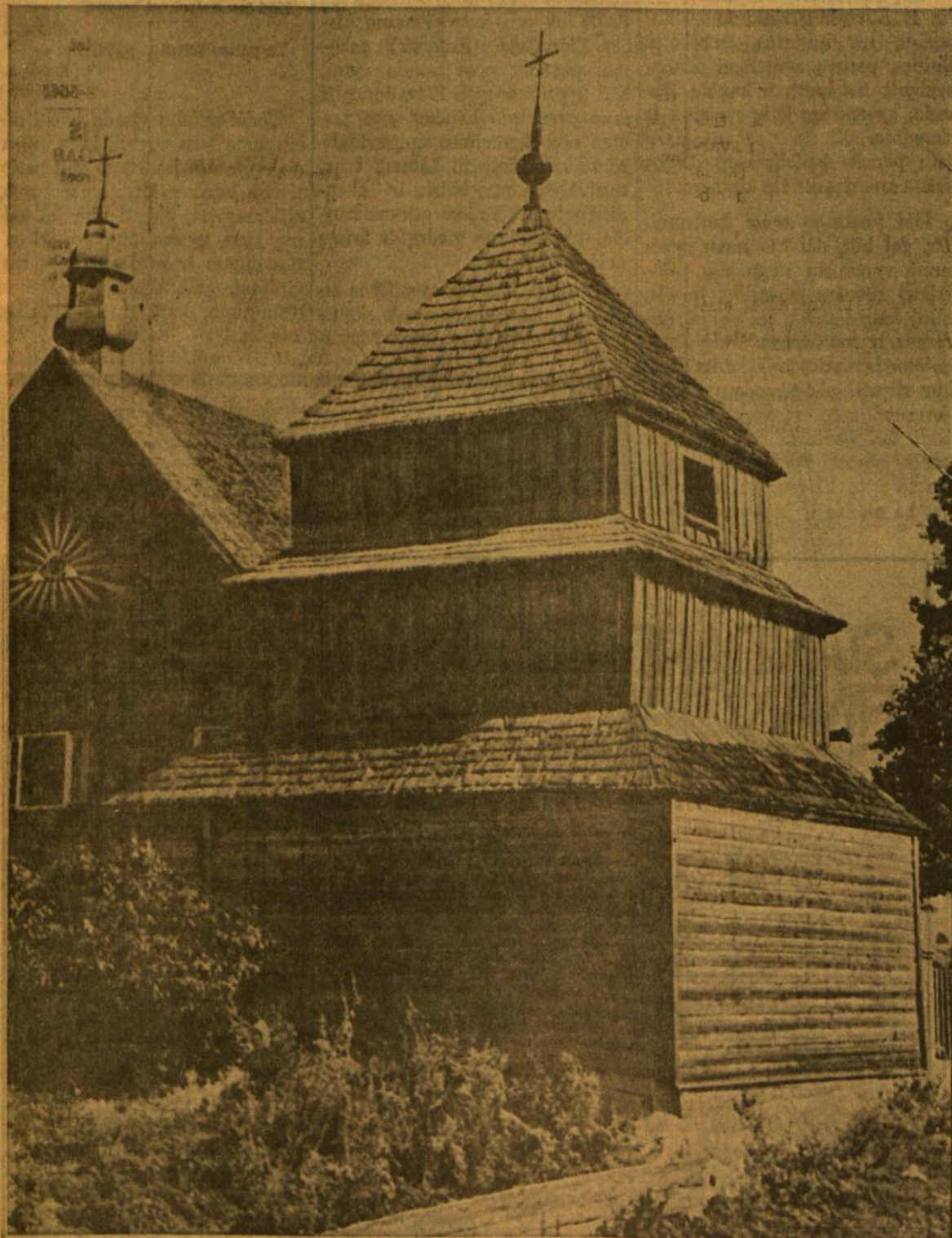
Į aukštą dangų stiebiasi mūsų kelias
Ir dainos vakaras baugiai,
Ir plazda širdys epušės lapeliais,
Lyg pririšti drugiai.

Ateidavo, paklupdžiusi ne kartą,
Siaubinga sielvarto diena,
Ir keikdavau savo likimą kartą,
Bet dar taurė nebuvo sklidina...

Ir truko jai to vienišio vieno Jašo,
Kurs netelpa ir liejas per briaunas, —
Ir vėl, ir vėl man jį likimas neša,
Vėl rauda suspausta širdis mana,

Bet perveria ausis skardus metalas:
Ne čia dar sielvarto riba ir galas,
Ne taip širdis krauju ir ašarom pasrūva...

Tačiau, kai liejos taurė sklidina,
Kartojo šviesdama širdis mana:
O fiat, Domine, voluntas tua!

Jono Aisčio tėviškės parapijos Rumšiškių bažnyčia ir varpinė, lietuvių liaudies architektūros paminklai.

su literatūroje nėra pasireiškęs, kaip Aisčio poezijoje. Be to pati aukščiausia jo viršūnė yra eilėraščių *Ak, kaip gera man*. Iš jo pacituosiu:

Nebelaukti nieko, niekuo netikėti
Ir abuojų žvilgsnį į žvaigždes
Ateitis — mirazai ir tyrai smėlėti,
Praeityje tuščia, abejinga, šalta.
Ak, kaip gera man...
Aš galiu gyventi, kaip košas
Aš galiu numirti, kaip kokias
Aš žinau — prikalts žmogus prie
Aš matau, kaip dega jojo klaidos
Ak, kaip gera man...
Poezija, 191 p. (1940)

Dabarties beviltiškumas. Praeities tuštuma ir ateities nykuma. Savo likimo prilyginimas galerininko arba amžinojo žydo likimui. Ir svarbiausia: visiškai abejingumas. Abejingumas gimęs iš nusivylimo ir nuovargio. Pasiekta net toks abejingumo laipsnis, kada jaučiamas net tam tikras malonumas dėl šitos savo nevilties ir svaiginimasis savo skausmu: "Ak, kaip gera man..."

Spleen'o reiškinį aptinkame pirmuose dviejuose Aisčio rinkiniuose. Be ką tik minėto eilėraščių jis stipriai pasireiškia dar šiose eilėse: *Buvo saulė, Kas dieną ilgės, Hidalgo ir kt.* Vėlyvesniuose rinkiniuose tas spleen'as, berods, nebeužtikamas. Tai, tur būt, todėl, kad autorius ilgai suranda daugiau uostų pasislėpti nuo realybės. Be to, laikui bėgant, matyt, jis apsipranta

su savo likimu ir resignacija. Ir kartais jau visai susitaiko su savo pilku, kasdienišku ir dėl to nekenčiamu gyvenimu:

Man tavęs pilku pilkesnio,
Vienų vieno bus gana... P. 284 p.

Tas susitaikymas mažina jo kančios aštrumą, atneša daugiau giedros ir džiaugsmo prosvaisčių. Tačiau tai dar nereiškia, kad būtų pasikeitusi autoriaus pasaulėžiūra, jo pažiūra į pasaulį ir daiktus. Pasaulio suvokimas jo kūryboje visą laiką yra tragiškas. Todėl per visą jo kūrybą, veik niekur nenutildamas, nevienodais niuansais ir nevienodu stiprumu skamba kančios aidas.

Pirmajam rinkiny kiek aiškiau nėra išryškėjusi mąstymo būdu suvokta jo kančios ir nusivylimo priežastis, nes poetas čia daugiau tik išdauja savo nuotakas ir maža reflektuoja, maža kur aiškiau nusako savo pažiūras į gyvenimą ir jo prasmę. Tačiau ir čia yra labai daug sielvarto ir nusivylimo ir vietomis net savotiškos klaidumos. Šitai kančiai išreikšti jis su pamėgimu vartoja liūdnes ir skaudžius vaizdus, kai, pvz., kalbėdamas apie saulėlydį, piešia klaidų raudonumą vakario dangaus, aplietų krauju ir nusėto žaizdomis ir šašai (P. 13 p.), arba kai, rašydamas apie dienų slinkimą, regi jas prigėrusias kraujo, kaip kempines (P. 42 p.). Dėl tos pačios priežasties jis čia taip mėgsta kalbėti apie tragišką jį Šekspyra su jo veikėjais — didžiojo sielvarto simboliais: karaliumi Lyrū, Ofelija ir Hamletu. Berods, ryškiausiai Aisčio

skausmas iškyla antrajame jo rinkinyje. Gal ne be reikalo jis pavadintas *Imago mortis*. Čia sukurta pasaulis veik išties pilnas liūdesio, nusivylimo ir nuovargio. Kai kuriose eilėse regim jį, sutaptą agonijos konvulsijų (*Pastoralė*) ir regim, kaip jame švenčia savo triumfą barškančiais kaulais ir žvangančiais dalgiu mirtis (*Imago mortis*).

Vėlyvesniuose rinkiniuose ta kančia daugumoj yra apimusi ir išgiedrėjusi. Tur būt, šitas pragiedrėjimas kyla iš anos ankščiau minėtos resignacijos, iš morkėjimo susitaikinti su likimu. Tačiau ir čia poetas su pamėgimu kalba apie tai, kas gyvenime yra tragiško ir liūdno, gaudaus ir kenčiančio, nykstančio ir prabėgančio ir žuvančio.

Net iš jo straipsnių rinkinio matyti, kad skaudžios ir liūdnos temos jam labai artį širdies. Reikia tik atsiminti, su kokių ypatingai giliu įsijautimu jis moka aprašyti skaudžiai vienišas ir liūdnas didžiųjų mūsų tautos žmonių paskutines dienas (*Marionis, Tumas ir kanarėlė*), arba kaip tame pat straipsnių rinkinyje jis nuostabiai giliai ir gaudžiai kalba apie tamsius ir sunkius mūsų baudžiavos laikus (*Gaudi pasaka apie miestą*), lygtuose laikuose jis būtų radęs kažką analogiško savo, o gal iš viso žmogaus likimui:

Nešu gyvenimą, kaip sunkų lažą,
Keliu baudžiavinko prastu.

P. 292 p.

Ligiol daugiausia buvo kalbėta apie Aisčio nusivylimą ir kan-

čią, apie jo *weltsehmerz*ą ir spleen'ą, todėl, tur būt, keistai skambės, jeigu čia pacituosiu šiuos jo žodžius: "Man, priešingai, atrodo, kad mano žodyje pirmą kartą mūsų taip suskamba džiaugsmas, o tyras kaip kūdikio juokas, kaip rasa, tik, žinoma, ne linksnumas".

Kaip supranta poetas šitą žodį "džiaugsmas". Gal būt, čia reikia prisiminti, ką jis pirma kalbėjo apie sopulio pasikeitimą džiaugsmu slaptingosios auks-kūrybos metu? Bet argi galima, Aisčio žodžiais kalbant, "džiaugsmo sopuliu suteikti"? Iš tikrųjų poetas tai gali. Juk, pvz., skaitant net ir skausmingiausią eilėrašį, jeigu jis tikrai meniškai apipavidalintas, vis tiek jaučiamas slaptas džiaugsmas ir paguoda. Iš vienos pusės tai, tur būt, todėl, kad poetas čia taip tobulai sugeba savo viziją liieti į žodžio formą, priversdamas tą žodį aidėti norimu skambesiu, ritmika ir vaizdu. Taip apipavidalinta kančia tampa graži ir harmoninga. Ir tas, kuris klausos ritmiškai ir vaizdingu žodžiu besiliejančio jos aidėjimo, pergyvena ne tik išreikštąjį skausmą, bet kartu ir grožio džiaugsmą. Iš kitos pusės, tas pats eilėraščių gali pažadinti pažinimo ir supratimo džiaugsmą, jeigu jis vaizdžiai atidengia kokią nors naują gyvenimo tiesą, kokią nors naują būties aspektą, kad ir liūdniausią.

Be to, argi galima raminti žmogų vien linksnumu (ji Aistis, (Nukelta 14 pusl.)

